

מקץ

פאראן מער נתינת מקום אויף קטרוג ווי לגבי בנימין'ען — פארוואס זשע האט יעקב זיי יע געשיקט אין מצרים און ניט מורא געהאט טאמער וועט זיי טרעפן אן אומגליק, אזוי ווי ער האט מורא געהאט בנוגע צו בנימין'ען?

(ב) וואס פאר א סכנה איז באשטאנען אינעם גיין קיין מצרים? מען קען ניט זאגן (בדרך הפשט), אז דעמאלט איז בכלל דאס גיין איבער די וועגן געווען פאר-בונדן מיט געפאר — ווייל:

ערשטנס, אין די פריערדיקע סדרות ווערט דערציילט ווי אברהם, יצחק און יעקב זיינען, יעדער פון זיי, געגאנגען אין וועג פון ארט צו ארט — און מיט

(5) בתיב"ע כאן: „הוא סליא“, וכי"ה גם ברמב"ן ויגש (מד, כט): „מפני היותו נער ורך לא נסה ללכת בדרך“. אבל (נוסף שלפ"ו) לא הוצרך רש"י להטעם דהשטן מקטרג כו" — וראה להלן קושיא ג) — תירוצ זה אינו מובן (לבן חמש), כי הרי בנימין ה"י אז כבר כ"בן שלשים*, ולא יתכן לקראתו ר' (ואדרבה: „בן שלשים לכח“ — אבות ספ"ה), ולהעיר שבדרך ה' פשט, אפילו ילדים רכים, כשהולכים לא במהירות, אין הדרך סכנה עבורם (ראה וישלח לג, יגיד ובפירש"י שם).

(6) בפירש"י במדבר (כ"ד שם): „בשעת הסכנה — דהיינו בדרך“, (ובמ"כ שם: „וכל הדרכים בחזקת סכנה“).

(7) נח יא, לא. ר"פ לך לך יג, א ואילך. וירא כ, א. תולדות כו, כג, כח, ה. ר"פ ויצא. ועוד.

(*) שה"י נולד לפני שבא יעקב ליצחק אביו (לה, יח, כז), שאז ה"י יעקב בן צ"ט (רש"י ס"פ תולדות), ובפרשנותו בתחילת שני הרעב שה"י יעקב לערן בן קצ"ט שנה (רש"י שם), הרי ה"י בנימין לכה"פ קרוב ל"בן שלשים“.

א. אין פסוק: שטייט: „ואת בנימין גר' פן יקראנו אסון“, ברענגט רש"י אראפ די ווערטער „פן יקראנו אסון“ און פרעגט: „ובבית לא יקראנו אסון“ — פארוואס זאל אים, בנימין'ען, גייענדיק קיין מצרים, טרעפן אן אומגליק גיכער ווי ביים פאר-בלייבן אין הויז? און רש"י ענטפערט: „אמר ר' אליעזר בן יעקב, מסאן שהשטן מקטרג: בשעת הסכנה“.

איז דא שווער צו פארשטיין:

(א) אט דער חשש, „שהשטן מקטרג בשעת הסכנה“, איז דאך לכאורה גילטיק בשייכות צו די אנדערע ברידער ניט ווייניקער ווי לגבי בנימין'ען [ואדרבה: וויבאלד יעקב האט שוין דאן געוואוסט אז זיי טראגן א שולד אין יוסף'ס פאר-פאלן ווערן, האט ער דאך געדארפט פארטראכטן אז צוליב דעם איז לגבי זיי

(1) פרשתנו מב, ד.
(2) בירושלמי ובב"ר (נסמנו בהערה ש' לאח"ז): „שאינו השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה“, אבל עפ"י דרך הפשט, השטן מקטרג גם שלא בשעת הסכנה (ראה רש"י וירא כב, א), אלא שבשעת הסכנה מקטרג יותר. ואף שרש"י מצתיק מאמר זה בשמו של ר' אליעזר ב"י (כבב"ר, ובירושלמי: ר' אחאי ב"י) — יש לומר: (א) גירסא אחרת היתה לפני רש"י, (ב) ע"י מ"ש בחז"א „סנה' (לח, ב) ד"ה אכ"כ. (ואותם התירוצים הם גם במ"ש רש"י — משמו של ראב"י — „מכאן שהשטן מקטרג כו" — אף שבירר שלמי ומדרש נאמר „מכאן“ עה"פ (מב, לח) וקראהו אסון בדרך. ובפרט שבמדרש וירוש' שולל פירוש של רש"י ע"פ זה, כולהלן הערה 17).

(3) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. ב"ר פצ"א, ט. וראה בהערה שלפניו.

(4) ראה רש"י פרשתנו מב, לו (אבל ראה להלן הערה 39).

דאך מוכח אז בנוגע זיין עצם קיום איז
ניט געווען קיין באזונדערע סכנה בדרך
און ער האט זיך דעריבער ניט גענויטיקט
אין קיין ברסה מיוחדת אויף דעם פרט יי.

(ג) אויב מ'נעמט שוין אן אז רש"י
לערנט אז דאס גיין קיין מצרים איז פאר
זיך אליין געווען פארבינדן מיט סכנה, איז
דאך ניט מובן וואס ער גיט אן דערויף
דעם טעם „שהשטן מקטרג בשעת הסכ-
נה“ [ובפרט ווען ס'איז קענטיק פון
רש"י'ס לשון „מכאן“ שהשטן מקטרג בש-
עת הסכנה, אז מען נעמט עס אן אלס
א חידוש וואס מען דארף ערשט אפ-
לערנען „מכאן“? ס'איז דאך מובן אין
פשוטות (אויך אן דעם חשש הקטרוג יי)
אז צוליב דעם וואס ס'איז דא דערביי א
סכנה האט ער חושש געווען „פן יקראנו

ולא סכנה בנוגע לחייו. (וזהו גדול לומר
שלא נחית רש"י למינא, ומה שמביא ג'
אלו דוקא הוא למינת ספס על מה שהזקק
אברהם לב ברכות הללו — שהרי זה היסוד
כתבו „גורמת לב דברים“).

(12) ואין סתירה לזה ממה שאמר יעקב
(ויצא כח, כ) „ושמרני בדרך“ — כי
אזרכה: ההיוק שם הוא „ושמרני בדרך
הזה“ (וראה רש"י שם כח, טו — שמה
שהוצרך לאנכי עמך“ הוא „לפי שהי ירא
(מהילוכו זה) מעשו ומלבן“ — אף שיש
לחלק בין „אנכי עמך“ ל„ושמרתני“), אבל
אם הי' הולך בדרך אחרת, לא הי' זקוק
לשמירה מיוחדת. ומיש רש"י (כת, יא)
„שירא מפני חיות רעות“, ביכ אינה קושיא,
כי משם מוכח גם להיפך, שאפשר להשמר
מחיות רעות, וכמו שהוא עצמו התגונן
בפניהן ע"י אבנים — או באו"א.

בכל אופן, אייז גוגע לגדול. כי מובן
בפשוטות (אף אם נאמר שיעקב הי' זקוק
אז לשמירה מיוחדת) שיש לחלק בין הולך
יחידי בדרך להולכים בשירא. והרי מוכרח
לומר מהא דשלח יעקב את בניו, שדרך זו
לא הי' בה משום סכנה, כבשמים.

(13) שלכן שלח יעקב לעשו „מלאכים
ממש“ — ראה לעיל הערה 9. וכן יהודה
לא נתן את שלה לתמר „פן ימות גם הוא
כאחי“.

קיינעם פון זיי האט דערביי גיט פאסירט
קיין אומגליק. און גיט בלויז זיי אליין;
בשליחתם האבן אויך אנדערע זיך גע-
לעזט אין וועג צו אנדערע מקומות:
אברהם האט געשיקט אליעזר, יצחק האט
געשיקט יעקב'ן און יעקב האט געשיקט
יוסף'ן. איז אויב דאס וואלט געווען א
זאך פון סכנה, וואלטן זיי זיכער גיט
גענומען אויף זיך די אחריות צו שיקן
א צווייטן אין א מקום סכנה יי.

צווייטנס, אין פרשת לך לך יי זאגט
רש"י (בעת דער אויבערשטער האט צו
אברהם'ען געזאגט „לך לך“, האט ער
אים געבענטשט): „לפי שהדרך גורמת
לשלשה דברים: ממעטת פרי' ורבי' וממ-
עטת את הממון וממעטת את השם, לכך
הזקק לשלש ברכות הללו כו"י. איז אויב
הליכה בדרך וואלט געווען א סכנה, האט
דאך דער אויבערשטער צום אלעם ערשט
געדארפט אברהם'ען בענטשן אז ער וועט
בלייבן גאנץ און אומבאשעדיקט אין וועג.
איידער ער האט אים געבענטשט בנוגע
די אויבעריקע „שלשה דברים“ יי. — איז

(8) ח"ש כו, ג ואילך. תולדות כח, ב
ואילך. וישב לו, יג ואילך.

(9) ראה באר היטב ס"ס תרג (בשם הרמ"א).
וזהו גם הוכחת רש"י (ר"פ וישלח) על
פירוש „מלאכים ממש“ — כי מכיון שיעקב
חשש (וכפי שהי' האמת) שעשו „עורנו
בשנאתנו“, הי' אסור לו לשלוח לעשו אנשים
בחור שלוחיו, כי הי' חשש סכנה בזה.

ועפ"י מובן מה שרש"י כותב פירוש
„מלאכים ממש“ על „וישלח יעקב מלאכים“
(דלכאורה הוצרך להעתיק מהכתוב רק „מל-
אכים“) — כי הוכחתו לפי זה הוא מ"ו שלח
גו"י. — ראה לקמן ע' 390 ואילך. וראה לקו"ש
ח"י ע' 100 הערה 5.

(10) יב, ב.

(11) ואין לומר שזה מובן כבר ממילא
מ„ואעשך לגוי גדול וגו'“ — כי [נוסף
על שאין מסתבר שלא יברכנו בפירוש בנוגע
לעצם חייו (כאם הדרך הי' סכנה)], מפש-
טות לשון רש"י „שהדרך גורמת לשלשה
דברים“ משמע, שגורמת רק לחברים אלו,

בני עמכם גו' וקראו אסון בדרך גו'".
וואלט מען דאך געמיינט. אז אויך פון
"וקראו אסון בדרך" קען אפגעלערנט
ווערן אט דער כלל "שהשטן מקטרג בש"
עת הסכנה" — מצד דער זעלבער קשיא
"ובבית לא יקראנו אסון" [ובפרט אז אין
מדרש און ירושלמי דארט ווערט טאקע
דער מאמר פון ראב"י (און אויך מיטן
לשון "מכאן" :)] געבראכט אויף יענעם
פסוק — דעריבער איז רש"י מדגיש
"מכאן שהשטן מקטרג כו'": "מ'קען דאס
אפגעלערנט בלויז פון אונזער פסוק און
ניט פון "וקראו אסון בדרך", ווייל דארט
איז יעקב'ס מורא געווען פארבונדן מיט
אן אנדער ענין, ניט מצד דעם וואס "הש"
טן מקטרג בשעת הסכנה" :.

ויש לומר בפשטות, אז יעקב'ס מורא
"וקראו אסון בדרך" (נאכן דערווייטן זיך
וועגן דער פאדערונג פון מושל מצרים)
האט געהאט צו טאן מיט א באשטימטן
חשש (ניט מצד סתם א קטרוג): ער האט
גערעכנט, אז דער מושל מצרים איז דא
בנוגע בנימין'ען אויסן צו טאן א ניט-
גוטע זאך, (בפרט ווי ער האט געזען

17) שוה מדגיש עזר יתור, אשר לפי
המדרש א"א ללמוד מהפסוק "פן יקראנו
אסון" — "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה".
— ולפי"ז, השינוי בין פירש"י למדרש הוא
(לא רק בפי' הפסוק "וקראו אסון בדרך"
כדלהלן בפנים, אלא) גם בפי' "פן יקראנו
אסון".

18) אין לומר שכונת רש"י בהדגישו
"מכאן" הוא, לפי שבמדרש מבואר שלימוד
זה הוא (מפסוק אחר ו') גאמל מכאן (כבהרהר
שלפני"ז) ומפרש רש"י שגם מכאן — וה'
חילוק בין פירש"י להמדרש הוא רק בפי'
"פן יקראנו אסון" ולא ב"וקראו אסון
בדרך" — כי בכדי לבאר שעפי"ז דרך הפשט
אפשר ללמוד "שהשטן מקטרג כו'" גם
מפסוק זה, מספיק מה פירש"י מפרש "ש"
השטן מקטרג כו' על "פן יקראנו אסון"
ואינו צריך לכתוב "מכאן". וראה להלן
הערה 21.

אסון". צוליב וואס דאָרף רש"י זאָגן [און
ווי אזוי לערנט מען עס טאקע אפ "מכ"
אן] "שהשטן מקטרג כו'": ?

ד) פארוואס טייטקט זיך רש"י צו
שרייבן אז דעם פירוש "שהשטן מקטרג
כו'" האָט געזאָגט ר' אליעזר בן יעקב
— וואָס איז נוגע צו דער הבנה פון דעם
פסוק ווער עס האָט געזאָגט דעם פירוש ?

ב. אין אונזער פירש"י, איז דאָ נאָך
א דיוק, וואָס האָט (בעיקר) צו טאן מיטן
פירוש פון אן אנדער פסוק:

פון לשון "מכאן שהשטן מקטרג כו'":
איז קענטיק : אז רש"י מיינט דאָ אונ-
טערשטרייכן, אז "מכאן" ווערט דער ענין
אפגעלערנט, און ניט — ווי מ'וואָלט
לכאורה דאָס געקענט אַרויסלערנען —
פון א צווייטן פסוק.

איז די שאלה דאָ: וועלכן פסוק קומט
רש"י שולל זיך ?

ווייטער אין סדרה : ווערט דערציילט
אז לאחרי ווי די קינדער פון יעקב זיי-
נען צוריקגעקומען פון מצרים און אים
דערציילט, אז דער מושל פון מצרים האָט
זיי באַפוילן מיטצוברענגען מיט זיך בני-
מין'ען, האָט יעקב געענטפערט: "לא ירד

14) ואין לומר שכונתו של רש"י בהר-
גשת "מכאן" הוא לפי שכלל זה מתייחס
גם לפסוקים אחרים

— וכמו "אבל אשמים אנחנו גו' ע"כ
באה אלינו גו'" (מב, כא): דלכאורה, מכיון
ש"אשמים אנחנו על אחינו", למה באה אלי-
הם "הצרה" רק לאחרי כו"כ שנים. והתירוץ
לזה הוא, דמכיון שהיו אז בסכנה, לכן אז
דוקא קטרג עליהם השטן —

כי גם כשרש"י לא הי' כותב "מכאן",
הי' מובן שהשטן מקטרג בכל שעת סכנה.
15) אין לומר שכונתו הוא לשלול את
הפסוק "ושמרני בדרך הוה" — כי פשוט
ענין השמירה הוא מסכת חיות רעות וכי-
דומה, ולא ממיתה פתאומית הבאה מפאת
קטרוג השטן בעת סכנת החיות רעות.

16) מב, לח.

בדרך מתה". ולכאורה, האט דאך רש"י אויך יעקב'ס מורא געקענט אויסטייטשן אויפן זעלביקן אופן (וואס דאך וואלט געווען מובן בפשטות פארוואס יעקב האט זיך געשראקן דוקא פאר בנימין'ס זי-כערקייט, און ניט בנוגע זיינע אנדערע ברידער). פון וואנען נעמט רש"י צו מחלק זיין, אז די מורא פון די שבטים איז געווען ווייל "אמו בדרך מתה" און יעקב'ס מורא האט געשטאמט דערפון וואס "השטן מקט" רג בשעת הסכנה"? ? און אויך בשיכות צו יעקב'ן גופא — פון וואנען איז רש"י מדייק דעם חילוק, אז "פן יקראנו אסון" און "וקרהו אסון" (שבפרשת ויגש) זיי-נען מצד דעם טעם "שהשטן מקטרג כו'", און דער "וקראהו אסון" (שבפרשתו) האט אויף זיך אן אנדער טעם?

ד. דער ביאור בכל הנ"ל:

דער טעם פארוואס "ואת בנימין (דו-קא) גו' לא שלח גו' פן יקראנו אסון", ווערט דערקלערט אין דעם פסוק גופא: נאך די ווערטער "ואת בנימין" איז דער פסוק מוסיף, "אחי יוסף", אנדויטנדיק דערמיט אז ווייל בנימין איז געווען "אחי יוסף" — און לפי דעתו של יעקב איז דאך דער אומגליק, וואס האט פאסירט מיט יוסף'ן ("אחי" רעה אכלת-הו" ³⁴). געקומען דערפון וואס ער האט זיך געפונען בדרך (וואס דארט זיינען

23) אין לומר שהכונה ב"בשעת הסכנה" דפירש"י כאן ובה' ויגש (מד, כט), הא ג"כ מצד שאנו בדרך מתה — כי (א) אין דרך רש"י לסמוך על מה שיפרש לקמן (כפ' ויגש), (ובאם דבר פשוט הוא עד שאין רש"י זקוק לפרשו — הרי גם בפ' ויגש מיותר זה), (ב) מפירושו בפ' ויגש משמע, שזה עצמו מה ש"אמו בדרך מתה" הוא טעם ל"דואגים כו'", וא"כ למה הוצרך כאן ל"השטן מקטרג כו'" ?
24) וישב לו, לב

יענעמס התגה מיט שמעון'ען). אזוי ארום איז פון דארט ניטא קיין רא' אז "השטן מקטרג בשעת הסכנה" ³¹.

לפי"ז ווערט אבער שווער: ווייטער אין פ' ויגש ³², ווערט דערציילט ווי יהודה האט איבערגעג'חזרט' יעקב'ס ווערטער "וקרהו אסון" אין צוזאמעהאנג מיט זיי-ער וועלן מיטנעמען בנימין'ען קיין מצ-רים — לכאורה די זעלבע ווערטער "וקראהו אסון" וואס יעקב האט מיט זיי געמיינט א באשטימטן חשש סכנה כנ"ל — און דארט איז רש"י יע מפרש "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" ³³?

ג. נוסף צו די דריי פסוקים הנ"ל וועלכע דערציילן וועגן יעקב'ס מורא עס זאל מיט בנימין'ען ניט פאסירן קיין אומ-גליק, איז דא א פערטער פסוק: "ועזב את אביו ומת" ³⁴; — און מיט די ווער-טער האבן די ברידער אויסגעדיקט זיי-ער מורא, טאמער וועט בנימין שטארבן אין וועג.

שטעלט זיך דארט רש"י אויף די ווער-טער און איז מפרש: "אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך שהרי אמו

19) ועפ"ז ה' מובן גם שיניי לשון הכתובים, שכתוב שם "וקראהו אסון" בפשי-סות, ולא "פן יקראנו אסון" — כי בנוגע למושל מצרים, מסתבר לומר שרעה להעליף וכו' (כבפנים), משא"כ בנוגע להשטן, אין מוכרח כלל ש"נמצא מה לקטרג (וש)קטרג ויתקבל קטרוגו. אבל דאה להלן הערה 35.
20) מד, כט.

21) וגם מזה מוכרח ש"וקראהו אסון" דפרשתנו אינו מטעם שהשטן מקטרג — כי באם נאמר שהוא מטעם זה ורש"י אינו מפרשו שם כי סומך על מה שפירש לפנ"ז (מב, ד) — לא הוצרך לפרש זאת גם בפ' ויגש.

22) אלא ש"מ"מ מדגיש רש"י, "מכאן" לשלול פ"ז זה — בכדי שהתלמיד לא יהי' בספק בזה עד שיבוא לפ' ויגש).
23) מד, כב.

ה. מ'קען אָבער דערויף פרעגן : פטירת רחל איז דאָך גאָר געקומען בעיקר (ניט מצד דעם "דרך", נאָר) צוליב קללת יע־קב "עם אשר תמצא את אלקיך לא יחי" *29, און אין טבע — מצד "ותקש בלדתה" *30; און "דרך" איז געווען ניט מער ווי אַ גרם נוסף * — היינט פאָר-וואָס האָט יעקב אַזוי מורא געהאַט אַז בנימין'ען קאָן "דרך" אליין שאָדן טאָן *?

זאָגט דערפאַר רש"י : "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" : "דרך" פאַר זיך אליין וואָלט טאַקע ניט געווען גענוג סיבה פאַר דער מורא "פן יקראנו אסון" ; נאָר דער-ביי קומט צו נאָך אַ חשש, וואָס דאָן, בשעת הסכנה, איז "השטן מקטרג", און וויבאַלד אַז בנוגע בנימין'ען האָט "דרך" מיט זיך דאָן פאַרגעשטעלט אַ געוויסע סכנה, (וויבאַלד ער האָט עכ"פּ אויך גורם

מצוי חיות רעות *28) — האָט ער דער-פאַר מורא געהאַט אַז אויך מיט זיין ברור דער בנימין זאָל ניט פאַסירן אַן ענלעכער אסון בדרך.

און הגם ס'איז פשוט, אַז אַן איינמאָ-ליקער אומגליק ר"ל איז ניט מחייב אַז די אומשטענדן אין וועלכע ס'האָט פאַ-סירט דער אומגליק זאָלן ווערן באַטראַכט ווי אַ סכנה קבועה אויף שטענדיק און פאַר דער גאַנצער משפּחה * — האָט שוין אָבער רש"י געזאָגט אין אַ פריי-ערדיקער סדרה *29 אַז אויך רחל'ס פטירה איז געקומען צוליב איר זיין "בדרך" ; און וויבאַלד אַז "דרך" איז שוין געווען אַ סיבה צו צוויי אומגליקלעכע פאַסי-רונגען און אין דער זעלבער משפּחה, האָט יעקב דערפאַר געהאַט גענוג גרונט אַז צוגעמען אַז אויך פאַר בנימין'ען באַשטייט דאָרט אַ סכנה.

יבדוגמת להסופר אין אַ פריערדיקער סדרה *30, וועגן תמר און די וועלכע האָבן ניט איר חתונה געהאַט, אַז נאָכן צווייטן טויט-פאַל האָט שוין יהודה ניט געוואָלט איר געבן שלחן פאַר אַ מאָן "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו", אַז היות ווי דורך תמר'ן האָט שוין פאַסירט צוויי מאל אַ טויט-פאַל, און ביידע מאל — מיט שלח'ס ברידער, איז זי מוחזקת פאַר אַ קטלנית בנוגע שלח'ן *31.

25) ראה רש"י כח, יא. (אבל מ"מ הי זה סכנה רק עבור בנימין — ראה לעיל הערה 12).

26) כמובן בפשטות. ולהעיר גם ממה שדוקא לאחרי מיתת (ער ו)אונן, לא גיתנה תמר לשלה "פן ימות גם הוא כאחיו" (וישב לח, יא), אבל לאחרי מיתת ער — מכיון שהי רק פעם אחת — אמר יהודה לאונן (אף שהי אחיו של ער) בא אל אשת אחיך גוי (שם לח, ח).

27) ויצא (לא, לב).

28) וישב לח, יא.

29) ברש"י שם : שימותו אנשי. אבל מ"ש "פן ימות גם הוא כאחיו", מוכרח

שבנוגע לשלה היא מוחזקת יותר *32, ועד כדי כך, שגם לאחרי שנתברר בודאות שאינה קטלנית בנוגע לכל העולם, היתה אסורה לשלה מטעם "פן ימות גם הוא כאחיו", (כמבואר לעיל ע' 189 הערה 37).

*29) ויצא (לא, לב) ובפרש"י שם.

30) וישלח לה, טז.

31) ועד שבהסיפור דמיתת רחל (משא"כ בפ' יחסי מח, ז) לא נזכר בתורה (בפירוש עכ"פ — אף ש"ל שזה נרמז במ"ש ויסעו גוי ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה) שהי בורך.

32) ושאני "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו" (שהיתה אסורה לשלה גם לאחרי שנתברר שאינה קטלנית בנוגע לכל העולם, כנ"ל הערה 29) — כי בנוגע לגבי משפחה זו הוחזקה לקטלנית [ולהעיר שגם בדרך ההלכה ישנה סברא (הובאה באוצר הפוסקים לאה"ע ס"ט סעיף א' (סק"ה)) שבשני אחיו, היא מוחזקת לקטלנית רק לגבי יתר האחין ולא לכל העולם, כ' משא"כ בגד"ל, שגם לגבי משפחה זו, הדרך הי רק גרם נוסף.

*30) הסעם מה שרש"י כותב "שימותו אנשי" — אף שבפסוק נאמר "כאחיו" — ראה לעיל ע' 189 הערה 37.

אמו בדרך מתה" : וויבאלד אן סוף
כל סוף איז "אמו בדרך מתה", איז זאל
טאקע זיין אן צוליב דעם קען "דרך"
נאך ניט באטראכט ווערן ווי א זיכערע
סכנה, איז עס אבער פונדעסטוועגן גענוג

ויתירה מזו : גם בנוגע לאכילה מעץ הדעת
— אף שנאמר (בראשית ב, יז) "כי ביום
אכלך ממנו מות תמות" — נאמר "פן
תמותוך" (שם ג, ג, וראה רד"ק שם בפירוש
השני)*.

(36) ומ"ש רש"י שם "אם יעזוב את
אביו" — אף שהסיבה לזה הוא דרך ולא
עזיבת אביו — כחנתו בזה לתרץ : הרי
כבר נאמר "לא יוכל הנער לעזוב את אביו"
ולמה כופל מיד עוד פעם "ועזב את אביו" ?
ולכן מפרש רש"י שהם ב' ענינים : א) "לא
יוכל הנער לעזוב את אביו", מצד ש"אביו
אהבו" ** (שם כ, אכל א"י סיבה לחשש
מיתה *** ב) אפילו "אם יעזוב את אביו"
(למרות הקושי שבו, וקושי כזה שנופל
עליו הלשון "לא יוכל"), מ"מ "דואגים אנו
שמה ימות בדרך כו'".

(*) בפירוש הראשון שברד"ק שם : "ומה
שאמרה פן שהוא ענין שמא .. כי אפילו
הנגיעה מנע ממנו פן נבוא ההנגיעה לאכילה
ונמות". אבל מ"ש רש"י (ג, ד) "אמר לה
כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה
באכילה" מוכח שחזרה סברה שגם מצד הנג
גיעה עצמה ימותו (ונשזה ה"א אצלנו בודאות
כו', עד שמה שלא מתה תיכף לאחר
נגיעתה, הוכיח לה הנחש שאין מיתה גס
באכילה), ומה מוכח שלפי פירש"י הלשון
"פן" נופל גם על ענין של ודאי.

(**) והכוונה בזה, שיעקב לא יוכל לסבול
שהנער יתגבר, (אבל לא שבנימין לא
יוכל מצד אהבתו — דא"כ הוצרכו לומר
(בהפסוקים שלפניו) "ואהב את אביו" ולא
"ואביו אהבו".

(***) גם בנוגע ליעקב (ודלא כפירוש
הראב"ע (הובא ברמב"ן) ורשב"ם), כי מ"ש
להלן (פסוק לא, וראה פירש"י שם) "והי'
כראותו כי אין הנער ומת אביו מצרותו"
— מוכח שעזיבתו את אביו לזמן קצר,
אינו חשש ל"ומת".

געווען למיתתה של רחל, און אויך יו-
ספ'ס אומקומען איז (לויט יעקב'ס מ"י
נוג) געווען אויסשליסלעך פארבונדן מיט
תנאי ה"דרך" ** —

האט יעקב דערפאר מורא געהאט "פן
יקראנו אסון", ווייל די פאראנענע סכנה
הדרך קען גורם זיין, ארויסרופן אן דער
שטן זאל מקטרג זיין (ובדוגמת מיתת רחל,
וואס "דרך" האט גורם געווען אן איר
זאל שאטן קללתו של יעקב).

ו. דער טעם איז שייך נאך אין בא-
צוג צו יעקב'ס מורא "פן יקראנו אסון".
ווען מ'קומט אבער צום פסוק "ועזב את
אביו ומת" וואס די בני יעקב האבן גע-
זאגט, שטעלט זיך די שאלה : זיי, די
בני יעקב, האבן דאך געוואוסט אן יוסף'ן
האט "דרך" ניט פאראורזאכט קיין
שאדן**

(און דאס וואס רחל איז נפטר געווארן
בדרך — איז עס דאך ערשטנס געווען
אן איינמאליקער פאל, און, צווייטנס, איז
"דרך" אויך אין דעם איינצלענעם פאל
געווען בלויז א טפל כו'!).

האבן זיי דאך ניט געקענט זאגן, אן
בנימין'ען דראט א סכנה בדרך — טא
וואס האבן זיי געמיינט מיט זייער מורא,
אן אויב "ועזב את אביו ומת" ?

אויף דעם איז דאָרט רש"י מסביר
"דואגים אנו שמא" ימות בדרך שהרי

(33) ולכן נאמר בפסוק "ואת בנימין אחי
יוסף גוי" — ולא "בן רחל" (אף שמצד
"אחי יוסף" עצמו לא הי' חושש שיקראנו
אסון, כנ"ל סעיף ד') — כי [נוסף למה
שפעם השני' דאסון בדרך הי' ביוסף ודוקא
אז התחזקה הדרך לסכנה] בהאסון דיוסף,
הי' "דרך" הגורם היחיד.

(34) כי מה שמכרתו — אינו תלוי במה
שהי' בדרך.

(35) ואף שגם בפסוק דילן כתיב "פן
יקראנו אסון" — הרי "פן" אינו כ"כ ספק
כמו "שמא". שלכן גם בפרשת וישב כתיב
"פן ימות גוי" אף שמוחזקת היא כו'.

צו טאן אים עפעס א רעה"י [אדער אז
זיי וועלן יעדנפאלס ניט באמיען זיך צו
שיצן אים אין מצרים"י, אז ער זאל ניט
ארעסטירט ווערן וכדומה"י], אזוי ווי
זיי האבן געטאן בנוגע יוסף'ן און
שמעון'ע"י.

(ב) לאדרי ווי יעקב האט געטראכט
אז דאס וואס יוסף איז "אינגו" איז ניט
דורך "חי" רעה אכלתהו", און במילא ניט
פארבונדן מיט "דרך" — האט ער דאך
ניט געקענט האלטן אז "דרך" איז א
סכנה פאר בנימין'ען, היות אז דער
גאנצער טעם וואס ער האט פריער גע-
האלטן אזוי איז געווען מצד דעם וואס
בנימין איז "אחי יוסף".

און דאס וואס ער האט געזאגט "וקראהו
אסון בדרך", איז זיין היגשה דערביי —
ניט ביים ווארט "בדרך", נאר "בדרך אשר
תלכו בה", און ווי ער באטאנט אויך אין
ווייטערדיקן פסוק: "לא ירד בני
עמכם"י.

(40) כבספורנו מג, ב.

(41) ראה רש"י מג, ח: ספק יתפש כו'.

(42) עפ"י מ"ש בפנים יובן מה שאמר

יהודה, אנכי אערכנו גו' — ולכאורה

(א) איך שייך להיות ערב שלא יקראנו אסון

בדרך, והרי איז תלוי כלל ביהודה, (ב) למה

אמר רק "ספק יתפש" (ולא חשש להשיב

על עיקר טענת יעקב שיקראנו אסון (מות)

שרוע מתפסה) — כי אז לא חשש יעקב

לסכנת הדרך, רק שמא יתפש או שיאבדוהו

(כבפנים), ומכיון שלפי זה החשש הוא

רק שמא יתפש — לכן רק זה אמר יהודה

בטענתו (אלא שבדברותו הוסיף גם והצמיח

לפניו — שלא באיגו אליך מת כ"א חי"

— שלא יאבדוהו).

(43) ראה גם תיב"ע כאן: יוסף אמרתון

חיותא כו' ושמעון אמרתון כו' ואת בנימין

בעיין אתון למיסב, וראה גם ת"י כאן.

ועפ"י מתורץ בפשטות קרשיית האוה"ח

כאן: "איך חש על ספיקו של בנימין מודאי

של שמעון".

(44) ימה שגם בפסוק ד' נאמר "ואת

בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו"

אויף צו ארויסרופן ביי זיי זארג, דאגה
"שמא כו' "י."

ז. אויך דעם צווייטן אויסדרויך פון
יעקב'ס מורא האבן, "וקראהו אסון בדרך
גו", קען רש"י ניט פארטייטשן דערמיט
וואס "השטן מקטרג בשעת הסכנה":

אויף א פריערדיקן פסוק "י זאגט רש"י
"מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכוהו
כיוסף"י. ד. ה. אז דאן "י האט שוין יעקב
געהאט א געדאנק אז דאס וואס יוסף
איז "אינגו" איז ניט דורך "חי" רעה
אכלתהו", און וויבאלד אזוי, איז דאך
פארשטאנדיק בפשטות אז דאס וואס ער
האט ניט געוואלט בנימין'ען מיטשיקן מיט
זיי, איז עס ניט מצד "השטן מקטרג בשעת
הסכנה", ווייל

(א) דעם טעם אויף יעקב'ס מורא
"וקראהו אסון" — זאגט דער פסוק גופא,
אז דאס איז ווייל "יוסף אינגו ושמעון
אינגו ואת בנימין תקחו": ער האט מורא
געהאט זיי זאלן מיטנעמען בנימין'ען ווייל
ער האט חושד געווען אז זיי האבן בדעה

(37) אין להקשות: מכיון שמפני היראה
הי מוציא דבר שקר מפיו ואמר, ואחיו
מת"י (מד, כ. רש"י שם), הרי הי יכול
לומר שמת בדרך ולכן יראים הם (באמת
ולא רק ודמה) שגם בנימין ימות בדרך —
כי באמירת יהודה "וועב את אביו ומת",
מסופר מה שאמרו ליוסף בעת ירידתם למצ-
רים בפעם הראשונה, והרי אז אמרו שבאו
לבקש את יוסף (רש"י מב, יג) ולא חשבו
שמת.

ומה שאמר "ונאמר (לשון עבר) גו' ואחיו
מת", בהכרח לומר שכונתו בזה הוא אשר
ענשיו נתברר אצלם שמת, וזה שאמרו עליו
אז "והאחד אינגו" הוא לא כמו שחשבו
מקודם (וראה עדי' גוי"א עה"פ).

(38) מב, לו.

(39) מכיון שראה שם "שמעון אינגו",
אבל לפניו האמין להם שחי רעה אכלתהו,
ולכן חשב אז ש"דרך" הוא סכנה לבנימין
אחי יוסף.

דעם דין פון א שור המועד — אז דוקא דורכדעם וואס „נגח הוא מתמול שלשום“, ווען ער האט שוין געשטויסן דריי מאל, ווערט ער מוחזק פאר א נגח. און וויבאלד אזוי, קען מען פרעגן: דעם שאך וואס „דרך“ האט פאראורזאכט צו משפחת בנימין געפינט מען בלויז ביי צוויי פאלן — איינמאל ביי זיין מוטער רחל און איינמאל ביי זיין ברודער יוסף — טא ווי אזוי האט עס שוין יעקב אנגענומען ווי א חזקת סכנה פאר בנימין? אט די קשיא באווארנט רש"י דורכן זאגן אז אט דעם פירוש „שהשטן מקטרג בשעת הסכנה“ זאגט ר' אליעזר בן יעקב (כדלהלן סעיף יב).

י"ד. די זעלבע קשיא קען מען פרעגן אויך פריער, ביי די ווערטער „פן ימות גם הוא כאחיו“ וואו רש"י פארטייטשט „מוחזקת היא זו שימותו אנשי“: ווי אזוי קען תמר באצייכנט ווערן ווי „מוחזקת שימותו אנשי“ בעת דאס האט לפועל פאסירט בלויז צוויי מאל (דער פאל פון ער און דערנאך פון אונג)? און לפי הנ"ל איז דאך ממה נפשך: אויב בענינו געפינט רש"י פאר נויטיק צו באווארענען אט די קשיא, האט ער עס געדארפט באווארענען אויך ביי „מוחזקת“ פון תמר; און אויב דארטן שטעלט ער זיך ניט אפ אויף דעם — אנגעמענדיק אז דאס איז ניט בסתירה צו דעם וואס ביי שור המועד פאדערט זיך דוקא דריי גזירות, ווייל עס קען זיין אז בא געוויסע ענינים זאל ניט זיין קיין חזקה סייזן דורך דריי מאל און ביי אנדערע איז גענוג צוויי מאל — האט דאך רש"י לפי זה אויך אין איינער פאל געקענט לסאורה אויסקומען אן דער בא- ווארעניש, און ניט אראפברענגען דעם נאמען ראב"י?

ח. אנדערש איז אבער ביים פסוק „וקרהו אסון“ אין פ' ויגש, וואו יהודה האט אט די ווערטער פון יעקב'ן איבער- געזאגט פארן מושל מצרים — דארט איז דאך פארשטאנדיק בפשטות אז דעם חשד אויף זיי וואס יעקב האט אויס- געדריקט אין די ווערטער, האבן זיי פארן מושל מצרים ניט געקענט ארויסברענגען. לערנט דארטן רש"י אז פארן מושל מצרים האט מען יעקב'ס מיין מיט די ווערטער „וקרהו אסון“, אויסגעטייטשט באופן אחר: „השטן מקטרג בשעת הסכנה“.

אין דעריבער האבן זיי פאר דעם מקדים געווען דאס וואס יעקב האט געזאגט „ואומר אך טרוף טרוף“ — אז ער (יעקב) געמט אן אז יוסף איז אומגעקומען דורך א ח' רעה, בדרך, ווייל דוקא נאך דער הקדמה איז אויסגעהאלטן דער טעם „שהשטן מקטרג בשעת הסכנה“, כנ"ל באריכות.

ט. לאחר כל הביאור בלייבט דא נאך א שאלה אין דעם פירוש „שהשטן מקטרג בשעת הסכנה“, וואס די שאלה פאר- ענטפערט רש"י דערמיט וואס ער גיט אן אז דעם פירוש האט געזאגט ר' אליעזר בן יעקב (נאך היות אז בדרך הפשט איז דאס ניט קיין גרויסע שוועריקייט — און וועט ערשט קומען שפעטער, כדלקמן) — באנוגט זיך דעריבער רש"י מיט אן אויפאלערונג בדרך רוח, דורך ברענגען דעם נאמען פון דעם בעל המאמר.

א חזקה ווערט בכלל באשטימט דורך דריי מאל, און ווי דער תלמיד וועט לערנען ווייטער, אין פ' משפטים, וועגן

— כחנת הכותב ב"א אחיו [אינו טעם על „לא שלח“, כ"א] להגיש, שאף שלח את אחיו ולא חש לסכנת הדרך, מ"מ לא שלח את בנימין — להיותו אחי יוסף.

(45) מד, כח.

(46) כא, כט. לו.

לויט דרך הפשט, אָר רש"י (אפילו בפירושו עה"ת, וואָס ער האָט געשריבן אויך פֿאַר אַ בן חמש למקרא) דאַרף עס גאָרניט מפרש זיין:

בשעת עס האַנדלט זיך וועגן אַזאַ פֿאַל וואו די חזקה באַשטימט אָז די זעלבע תוצאות וועלן מחוץ קומען נאָכאַמאָל, ווייל שוין דער עצם מציאות פון דעם דבר המוחזק איז זיי מציב און גורם — אזוי ווי דאָס איז ביי אַ „קטלנית“, וואָס ווערנדיק „מוחזקת שומותו אנשי“ נעמט מען אָן אַז איר „מעין“ האָט די טבע צו גורם זיין מיתה — דאָן איז גענוג בלויז צוויי מאל צו שאַפן די חזקה. אָבער אַנדערש איז עס דאָרט וואו עס רעדט זיך אין אַ פֿאַל, וואָס אויך נאָך ווערן מוחזק צו גורם זיין אַזעלכע תוצאות, זיינען זיי נאָך אַלץ אָפהענגיק פון נאָך אַ צוגאַב-גורם

[און אזוי איז עס ביי אַ שור המועד, וואָס אויך נאָך דער חזקה, ווערט דער שור ניט פֿאַרװאַנדלט אין אַ זאך וואָס איר מציאות אַליין מוז ברענגען נאָטיר-לעך דעם שאַדן פון נגיחה (אזוי ווי ביי קטלנית וואָס איר גורם זיין צו מיתה איז אָן ענין טבעי, אינגאַנצן אומאָפֿ-הענגיק פון איר רצון), דערצו פֿאָדערט זיך ער זאָל אויך טאָן די פעולה פון נגיחה (און דאָס איז דאָך פֿאַרט תלוי אין אַ געוויסן אויסדרוק פון „וויילן“ מצד דעם שור)]⁴⁹

49) ומכש"כ להפס"ד דמזלה גורם. ומה שנסתח מחזיקין בתלתא זימני דוקא, אף שהוא ג"כ ענין טבעי — הרי יתרה מזה בחסותו, שאפילו לאחר ג' פעי' מים שאז החזקה לכ"ע — ה"ה רק דרבנן, והטעם מפני שאשה רוב ימי טהורים ובחזקת טהרה עומדת, ויש חזקה — טבע — (ורובא) נגד טבע הוסי' (ראה שו"ת הצ"צ שם).

51) ומה שבמלקיות מחזיקין בתרי זימני, אף שאינו מוכרח לחטוא — הוא כדור' אליעזר בן יעקב — דב"י עסקין — דמפרש דעבר

איז דער ביאור אין דעם: אין גמ' י' איז דאָ אַ פלוגתא צווישן רבי און רשב"ג: רבי זאָגט אָז בתרי זימני הוי חזקה און רשב"ג האַלט בתלתא זימני הוי חזקה. פֿירט דאָרט אויס ד"י גמרא, אָז ביי נשואין און מלקיות בלייבט דער דין ווי רבי; און ביי וסתות ושור המועד איז די הלכה ווי רשב"ג.

אין וואָס באַשטימט דער חילוק צווישן נשואין (און מלקיות) מיט (וסתות און) שור המועד? פֿאַראַן י' וואָס זיינען מסביר דעם חילוק דערמיט, וואָס נשואין ומלקיות זיינען האַרבער פון וסתות ושור המועד, איז מען דערבער ביי זיי מער מחמיר צו חושש זיין פֿאַר אַ חזקה אויך מיט „תרי זימני“.

לויט דער שיטה וואָלט געווען רעכט: כשם ווי „פן ימות גם הוא כאחיו“ — אָן ענין פון „נשואין“ — ווערט זי אַ מוח' זקת אויך דורך צוויי מאל, ווייל דאָרט איז פֿאַראַן דער חומר פון פקח נפשות; אזוי איז אויך מובן בנדר"ד: וויבאַלד אָז אויך „דדך“ איז דאָ פֿאַרבונדן מיט פקח נפשות, איז בלויז צוויי מאל גענוג אויף צו חושש זיין.

אָבער רש"י זאָגט דאָרט אין גמרא: „איכא מילתא דמחזיקין לה בתרי זימני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני“, ד. ה. אָז דאָס וואָס ביי נשואין (און מלקיות) קומט די חזקה דורך צוויי מאל, איז עס (ניט מצד זייער האַרבקייט לגבי די אַנ-דערע, נאָר) צוליב דעם וואָס דאָס זיינען אַזעלכע זאכן וואו די סברא גיט אָן אָרט אָז עס זאָל זיך שאַפן אַ חזקה שוין דורך „תרי זימני“.

יא. דער אונטערשייד צווישן נשואין און שור המועד איז אזוי פשוט, אויך

47) יבמות סד, ב.

48) רא"ש שם סה, רע"א. נמוקי יוסף שם. וראה גם שו"ת הצ"צ יו"ד סי' ב סק"ו ובהנסמן שם.

שעברו עליהם שני רגלים עובר בבל תאחר".

און מיר זענען דאך, און דער לאו פון "בל תאחר" איז פארבונדן מיט "דרך", ווי רש"י⁵⁴ זאגט דעם טעם פארוואס לכתחילה דארף מען זעהן זיך באמיהען צו מקריב זיין די נדרים און נדבות גלייך ביים ערשטן רגל, ווייל "שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדדיו ונמצא עובר בבל תאחר".

היינט וויבאלד ראב"י האלט אן ביים ענין פון "בל תאחר", זייענדיק פארבונדן מיט די שוועריקייטן פון "לחזור ולעלות" — פון גיין "בדרך", איז מען עובר אויף "בל תאחר" בעת עס גייען דורך בלויז "שני רגלים" — איז דערפון פארשטאנדיק, און לויט שיטת ראב"י דארף "דרך" שאפן א חזקה ביי צוויי מאל אויך אין אינזער פאל.

און דא זעט מען (ווי מען זעט עס אין א סך ערטער בפירושו) די "ענינים מופלאים"⁵⁵ וואס זיינען פאראן אין פי' רש"י; און ווי אלע פירוש רש"י זיינען אויסגעבונדן איינע מיט דער צווייטער, ביז אן בכדי צו פארשטיין ניט נאר דעם פשט נאר אויך די רמזים וענינים מופלאים פון זיינעם א פירוש אין פי' מקץ דארף מען אויך וויסן וואס ער לערנט אונז בפירושו אין מס' יבמות און אין פרשת פנחס.

(משיחות ש"פ מקץ וש"פ ויגש תשכ"ט)

(54) פנחס כט, לט.

(55) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

— דא איז שוין ווייניקער עלוליות, און דערפאר קען מען פארשטיין וואס אין אזא פאל ווערט די חזקה ערשט נאכן דריטן מאל.

עפי"ז דארף מען זאגן, אן אויך בנדו"ד — וויבאלד אן אפילו ביי דער משפחה גופא, האט "דרך" געבראכט דעם "אסון" ניט דירעקט; עס איז וואס דער דרך האט געגעבן די געלעגנהייט לפעולת הסיבה פון דעם טויט-אומגליק — דארף דאך אויסקומען (און מיט א כש"כ פון שור המועד) אן בלויז צוויי מאל זאל ניט זיין גענוג צו שאפן א חזקה, און בכן איז הודא קשיא לדוכתא.

דעריבער זאגט רש"י אן דעם פי' האט געזאגט ראב"י, וואס לויט זיין שיטה ווערט פארשטענדלעך וואס ביי "דרך" ווערט א חזקה אויך דורך צוויי מאל.

יב. בנוגע דעם זמן ווען מען הויבט אן צו עובר זיין אויף "בל תאחר" (ווען אימעצער פארשפעטיקט זיך צו ברענגען די צוגעזאגטע נדרים ונדבות אין ביהמ"ק) איז אין גמרא⁵⁶ פאראן א פלוגתא: ס'איז דא א דיעה אן דאס הויבט זיך אן נאכדעם ווי עס גייען דורך דריי רגלים (פון זינט זיין מנדר ומנדב זיין) און ער האט נאך ניט געבראכט די נדרים ונדבות (און רש"י בפירושו עה"ת⁵⁷ נעמט אן ווי די דעה) — אבער ראב"י האלט "כיון

ושנה נעשה ככל שכל על קיאו שונה באולתו (ימא פו, ב. ובמז"ק (כו, ב): לא ישוב עוד ופרש"י לא יעשה לעולם תשובה).

(52) ר"ה ו, א"ב.

(53) תצא כג, כב.

חנוכה

איז צו באלייכטן דעם חוץ, דעם רשות הרבים.⁴

און לויט דעם וואָס עס איז ידוע אַז (די יניקה פון בחי' רה"ר, טורי דפרודא, איז (פון) קו השמאל — י"ל אַז די דאָזיקע צוויי חילוקים זיינען אָפּהענגיק איינער פון צווייטן.⁵

ב. אויף מצות מזוזה שטייט אַז זי איז שקולה כנגד כל המצות — ווייל זי איז כולל אַלע מצות.⁶ דערפון איז פאַרשטאַנדיק אַז די צוויי ענינים הנ"ל שבמצות מזוזה, איז דוגמתם פאַראַן אין אַלע מצות, וואָרום די פּרטים זיינען דאָך בדומה צום כלל. און ווי מען זעט טאַקע ביי מצות, אַז רוב המצות ככולן:⁷

(א) דאָרפן געטאָן ווערן ביד ימין (און) ביי קרבנות איז עס מעכב אפילו בדיעבד.⁸

(ב) זיינען ניט פאַרבונדן מיט "חוץ".⁹ פאַראַן מצות וועלכע מען

א. מצות נר חנוכה איז גלייך צו מצות מזוזה: דערמיט וואָס ביידע (סיי מזוזה סיי נר חנוכה) דאָרפן זיין (א) ביי דער טיר: (פון) בית אָדער פון חצר.¹⁰ און (ב) מבחוץ.¹¹ ואעפ"כ איז אַ גרויסער אונטערשייד צווישן זיי:¹²

ערשטנס, מזוזה דאָרף זיין מימין און נר חנוכה דאָרף זיין משמאל.¹³ צווייטנס, דאָס וואָס מזוזה דאָרף זיין מבחוץ איז עס (ניט) צוליב דעם חוץ, נאָר) ווייל דאָרט איז דער אָרט וואו עס פאַנגט זיך אַן דער בית אָדער חצר.¹⁴ דאָקעגן דאָס וואָס נר חנוכה דאָרף זיין מבחוץ איז — ווייל ענינו

(1) בדי' נ"ח תש"ד בתחלתו: "במזוזה הפתח יש שתי מצות א' דאורייתא . . . והיא מצות מזוזה . . . והב' מצוה דרבנן כעין דאורייתא והוא מצות הנחת נ"ח". ומה משמע קצת שהמצוה דאורייתא שממנה יוצאת ונמשכת מצות נ"ח (ראה אגה"ק סכ"ט — קנ, א) היא מצות מזוזה, ולכאורה י"ל דנמשכת מנרות ביהמ"ק — כפשוטו הענין. וראה להלן סעיף ה' ובהערה 25.

(2) שבת כא, ב. מנחות לג, ב.

(3) ראה רש"י (ד"ה מבחוץ) ותוס' (ד"ה מצוה) שבת שם.

(3*) היינו במקום שישנן שתיקה, אבל יש מקום (וזמן) שמחייב בנ"ח ואין שם מצות מזוזה (ראה שו"ע יו"ד סרפ"ו) וכן להיפך (פתחים שבפנים, ועוד, זמן שמחוץ לזמן המבואר בשו"ע או"ח סי' תערב). וראה לקמן הערה 5.

(4) שבת כב, א.

(5) שלכן, גם כשיש מזוזה בפתח חצירו — לא פטר בזה את ביתו. ועד"ז יל"פ בשאר החילוקים דבהערה 3*.

(6) וכמבואר בארוכה בדי' נ"ח (תרמ"ג ותש"ד) בתחלתו, ולהעיר גם מאוה"ת ר"פ מקץ (נעתק לעיל ע' 201 הערה 31).

(7) תו"א מב, סע"ג ואילך, המשך מזה זו תר"ם פנ"ט. ד"ה נ"ח תרמ"ג (שם ובסופו) ותש"ד (בסופו).

(8) סדור ערה, א.

(9) ראה שו"ע או"ח סי' ב' (בשו"ע אדה"ז — סעיף ד'). וראה גם במקומות שנסמנו בהערה 32.

(10) רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה הי"ח.

(11) ואפילו המצוות דפורים (מקרא מגלה וכו'), אף שמפרסמים הנס דפורים, אין